

international association for
religious freedom
belief with integrity

IARF

Nederland

Nieuwsbrief 46

december 2013

2014

HAPPY NEW YEAR

IARF is een ontmoetingsplaats voor hen die streven naar de vrijheid van godsdienst en levensovertuiging en naar het bevorderen van mensenrechten op dit gebied

IARF Nederland organiseert twee maal per jaar een bijeenkomst, de voorjaars- en de najaarsbijeenkomst. Twee maal publiceert IARF Nederland een Nieuwsbrief. Zowel de bijeenkomsten als de Nieuwsbrief zijn gratis voor leden. Een lidmaatschap kost € 30 per jaar.

Zaterdag 24 mei: Voorjaarsbijeenkomst met onze 114-de Dieviering en de jaarvergadering. Plaats: Amersfoort (onder voorbehoud).

Zondag 24 tot woensdag 27 augustus 2014 34ste IARF Congres op de campus van de Universiteit van Birmingham, Engeland. Thema: "Challenges for Religious Freedom in the Digital Age."

Donderdag 2 oktober 2014: Vierde Dialoogdag.

Najaarsbijeenkomst van IARF Nederland met partners samenwerkend in "Naar een Landelijk Stemgeluid". Waarschijnlijk Utrecht. Nadere informatie volgt.

Bestuur IARF Nederland

- Kees de Haas, Usquert, *voorzitter ad-interim*
- Annelies Trenning, *secretaris*, Paduaweg 65, 3734 GJ Den Dolder
tel: 030 2281777, e-mail: iarf-nlg.tre@xs4all.nl
- Lucie Meijer, Amsterdam, *penningmeester* -
tel: : 020-6693912, e-mail: luciemeijer@xs4all.nl
- Joop Wiggers de Vries. *lid*
- Onno Oeseburg. *lid*

IARF

VIGILANCE OVER THE HUMAN RIGHT TO FREEDOM OF BELIEF

Inhoud

Van de redactie	3
Van het bestuur	4
Tina Geels	5
Nieuws van IARF Internationaal	7
Geloof het ... of niet. Keynote speech	10
IARF Wereldcongres 2014	22
Celebrating Diversity. Het verhaal van een non	25
IARF Nederland	28

Van de redactie

De redactie van de Nieuwsbrief wil u graag hierbij onze 46ste Nieuwsbrief aanbieden. Dr Marien van den Boom stelde ons zijn keynote speech ter beschikking die hij hield op het Derde NLS Symposium Geloof het ... of niet op donderdag 3 oktober 2013. Tina Geels introduceert zich als kandidaat bestuurslid. Er is een artikel over de inspirerende ideeën op het gebied van de religie en de dialoog van Sr. Mary John Mananza, een zeer ruimdenkende non, uit de Filippijnen, maar u mag het allemaal ook maar nunsense vinden. Er is verder een oproep voor presentaties voor het Wereld Congres en een verslag van ons internationale bestuurslid Annelies Trenning.

Van het bestuur

2013 is een actief jaar geweest voor IARF Nederland. De voorjaarsbijeenkomst viel samen met de tweejaarlijkse IARF-TEC dag (Taakgroep Europese Contacten). Deze werd gehouden in de Mozes en Aaronkerk in Amsterdam binnen het kader van de Remonstrantse Beraadslag. Er was een behoorlijke opkomst van de eigen leden van IARF Nederland, die als IARF lid gratis toegang hadden tot de Beraadslag.

Op woensdag 22 mei organiseerde IARF Nederland haar 113-de Dies viering. De Geertekerk in Utrecht bood ons gastvrijheid aan, waarvoor we de kerk zeer erkentelijk zijn. Het Utrechts Platform voor Religie en Levensbeschouwing leverde verschillende

sprekers. Imam Ibrahim Gundogdu van de Utrechtse ULU moskee declameerde, uit zijn hoofd, Soera 22 over de schepping in het Arabisch. At Ipenburg las daarna de Nederlandse vertaling voor. Na afloop van de interreligieuze viering en de jaarvergadering bood IARF de bezoekers een boottocht aan door de Utrechtse grachten langs verschillende religieuze plaatsen aan onder de bezielende leiding van historicus Stephan Vollenberg.

De Najaarsbijeenkomst van donderdag 3 oktober met onze NLS partners had met meer dan 110 deelnemers een goede opkomst. Hieronder waren ook een flink aantal IARF leden. Verheugend was de actieve deelname van een flink aantal studenten van de Hogeschool Utrecht, die de minor Islam en samenleving volgen. Zij waren over de dag erg enthousiast zoals blijkt uit het video-verslag van de dag, gemaakt door Hans Katib, te vinden op onze website <http://iarf.net/nlg>. Zie ook: <http://www.hansziemedi.nl/>

Het bestuur is erg blij met het aanbod van ds Tina Geels dat zij bereid is het bestuur te versterken. Ze is goed bekend met IARF, zowel internationaal, Europees als in Nederland. Het Apostolisch Genootschap met wie IARF Nederland al enige jaren samenwerkt bij het organiseren van de Dialoogdagen, heeft besloten om in de toekomst de NLS activiteiten te blijven steunen. De NLS zal in 2014 voor de vierde keer een landelijke dialoogdag houden op donderdag 2 oktober, waarschijnlijk weer in Utrecht in het gebouw van Het Apostolisch Genootschap. Dit is tegelijk ook de IARF Najaarsbijeenkomst.

Tina Geels

Graag stel ik mij kandidaat voor een functie binnen het bestuur van de NLG. Hoewel ik voor een aantal lezers geen onbekende ben lijkt het mij goed om mijzelf heel kort te introduceren.

Vanuit een vrijzinnige PKN achtergrond was ik onder andere van 1990- 2010 predikant bij de Remonstrantse Gemeente Utrecht, beter bekend als 'De Geertekerk.'

Het werk van de IARF heb ik steeds een warm hart toegedragen. In toenemende mate zie ik de urgentie van de Interreligieuze dialoog. Deze zou niet alleen gevoerd moeten worden in het maatschappelijk middenveld, maar ook in de diverse geloofsgemeenschappen en andere levensbeschouwelijke groeperingen zelf.

Vanuit de Geertekerk is er al jaren een intensief partner-contact met een van de grote moskeeën in Utrecht. Van 2010 tot 2013 werkte ik als voorganger bij de Woudkapel, vrijzinnige geloofsgemeenschap van de NPB, in Bilthoven. Ik organiseerde er jaarlijks een Interreligieuze viering met vertegenwoordigers vanuit onder andere het Boeddhisme, de Joodse en Christelijke traditie, de Islam, de Soefi traditie en de Bahá'í.

Momenteel werk ik als vrijgevestigd coach en pastor. Voor info: <http://lifecoaching-inbetween.nl/>

Ik was in 2006 Remonstrants afgevaardigde naar het 32ste IARF Wereld Congres in Taiwan. Verder was ik betrokken bij de Europese IARF Conferenties in Belfast 2008 en die in Mennorode, Epe 2012. Vanaf 2004 was ik voorzitter van het informele platform Tochtgenoten, een vrijzinnig netwerk dat tot doel heeft om vanuit de European Liberal Protestant Network (ELPN) theologische conferenties in Europa te organiseren. We werkten vooral samen met de christelijke Unitarische kerk in Transsylvanië, die zich in 2012 herenigde met de Hongaarse Unitarische Kerk. IARF Europa

heeft momenteel veel van de activiteiten van dit platform overgenomen en geïntegreerd in haar eigen programma.

Ik was spreker op de oprichtingsbijeenkomst van de International Convocation Unitarian Universalist Women & Progressive Women of Faith (ICUW) in Houston, Texas in 2009. Ik was verder actief betrokken bij het International Unitarian/Universalist Theological Symposium dat in juli 2010 plaats vond in het Rolduc Conference Center in Kerkrade. In oktober 2012 was ik een van de keynote speakers op de Tweede Convocation van de ICUW in Targu Mures, Roemenië, die als thema had Keeping Your Balance in a Changing World (zie: <http://vimeo.com/58021658>). De ICUW zal overigens binnenkort van naam veranderen en wordt dan de International Convocation of Women (ICW).

De rijke traditie van de IARF weerspiegelt het belang van een verdraagzaam Europa. Dit is opnieuw actueel geworden na een periode waarin de multiculturele samenleving een vanzelfsprekendheid leek te zijn. Locale samenwerking met interreligieuze en raden, al actief op diverse plekken in Nederland, vind ik belangrijk en vanzelfsprekend. Daarnaast liggen er voor IARF Nederland nieuwe uitdagingen, zoals in de samenwerking met de Hogeschool Utrecht, waar bij de voorbereiding van de najaarsbijeenkomsten van 2012 en 2013 in NLS verband veelbelovende contacten zijn gelegd.

Vanuit de IARF Nederland vertegenwoordigen wij de vrijzinnigheid in het noodzakelijke maatschappelijke debat over vrijheid van godsdienst en een vreedzame samenleving, waar voor ieder een plek is. Verdraagzaamheid blijft actueel. Informatie en dialoog hoort bij de opvoeding en krijgt gelukkig steeds meer een plaats in het onderwijs. Ook hier kunnen we actief een bijdrage leveren vanuit het rijke gedachten goed van de IARF.

Ik doe graag mee en ga vooral voor de inhoud en voor het gesprek.

Nieuws van IARF Internationaal

Annelies Trenning

Sinds de vorige Nieuwsbrief van IARF Nederland uitkwam, heeft IARF Internationaal niet stil gezeten. Er is al veel inspanning geleverd in verband met de voorbereidingen voor het Wereldcongres in 2014 in Birmingham.

Er wordt gewerkt aan een nieuwe formule voor het Afdelings (Chapter) lidmaatschap. Er melden zich namelijk nieuwe groepen aan, ook uit ontwikkelingslanden. Hoe en in welke mate de aspirant leden financieel kunnen bijdragen, is een vraag die met zorg, aandacht en wijsheid moet worden beantwoord. Dit vraagt tijd. Hierdoor wordt de werklast voor het centrale secretariaat vergroot. En zelfs in minimumbezetting kan dit niet uitsluitend op vrijwilligers draaien. Dit is een opgave, die de budgettering onder druk zet en die een verstandig financieel beleid vereist.

Met betrekking tot de Interreligieuze dialoog worden ons prachtige rapporten toegestuurd, vooral uit Israël. In India breidt het aantal trainingen in 'Human Rights Education' zich gestaag uit. Er is in Hindupur in Andhra Pradesh in augustus een 'Human Rights Education Resource Centre' (HRERC) geopend en in november+ een in het Tiruvallur District in Tamil Nadu.

Pakistan heeft sinds ongeveer een jaar een eigen Afdeling

(Chapter). Dr. Jefferson Tasleem Ghauri, oprichter en voorzitter van IARF Pakistan, (rechts op de foto) heeft onlangs verschillende landen in Afrika bezocht om verwante groeperingen te

bezoeken en belangstelling te wekken voor het werk en de idealen van de IARF. Er is inmiddels een IARF Kenia. In Hongkong is het China Chapter opgericht. In Bahrain werd in april het Bahrain Interfaith Centre erkend als 'associate member group.' Kortom: er gebeurt veel.

In augustus 2013 vond in Horsham, Engeland, een conferentie plaats met als thema: 'Religious Freedom and Responsibility for Planet and People.' Deze werd georganiseerd door IARF Engeland, samen met het World Congress of Faiths, die beiden Richard Boeke als voorzitter hebben. Aan de Horsham conferentie namen ongeveer tachtig mensen deel, afkomstig uit Engeland, Amerika, Zwitserland, Duitsland, Nederland, Israël en Japan. Zij konden genieten van een zeer gevarieerd programma, dat elke dag op een andere locatie in de stad was georganiseerd.

Ik mocht het 'Women's Panel' voorzitten. Het was leuk om op deze manier 'sisterhood' te ervaren. De inleiding van Dorle Gehrman haakte aan bij de titel van de lezing van Meerten ter Borg op de IARF-EME Conferentie op Mennorode in 2012. Doris Hunter kwam tot de conclusie dat het kwaad in onszelf zit. Verrassend over een methode voor "pear mediation" te horen vertellen door Kathy Matsui uit Japan. Een verslag vindt u via de volgende link: <http://goo.gl/tUFBct>. Wie geen internet heeft kan een afdruk van een of meerdere lezingen bij het secretariaat bestellen. Deze wordt dan toegezonden.

Hieronder volgt de lijst met sprekers en de titel van hun lezing:

- Prof. Hal French – The Genius of Interfaith
- Dorle Gehrman – Doing the Splits
- Rev Dr Doris Hunter – Religion and Violence
- Prof. K Matsui – Teaching Conflict Resolution Processes through Animation Resource Materials
- Dr Kishan Manoj – Apostasy and Conversion
- Fr Roby Kannanchira – Celebrating Diversity
- Dr Dan McKanan – Ethics and Magic
- Dr Yehuda Stolov – Peace in the Holy Land
- Revds Guji and Ochiai Yamamoto – Shinto Shrines and Reverence for Nature

Morse Floris

Video's van enkele lezingen zijn te zien en te horen op YouTube, zoals die van Dr. Yehuda Stolov – “Peace in the Holy Land: It can be done” op:

<http://youtu.be/ocNTQfmh9gQ> en die

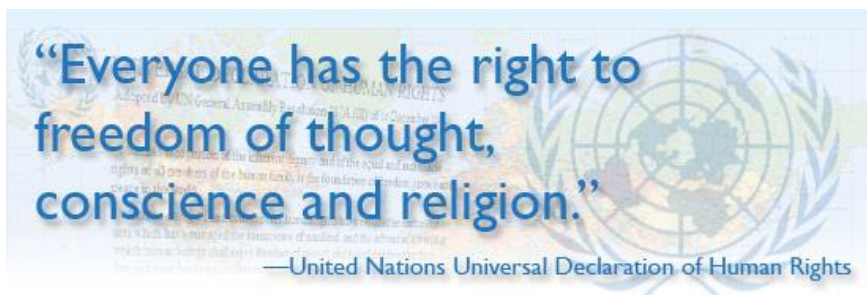
van Rev Dr Marcus Braybrooke - “A Widening Vision (Interfaith Pioneers),”

op: <http://youtu.be/eFSQCgNsg-c>.

Stuart Coupe zong het lied: "You dance in circles, I dance in squares ... but together we are bigger than alone." Dit lied staat op YouTube op:

<http://youtu.be/yuqGs7kMYas>

IARF hecht veel belang aan de mogelijkheid om aanvullingen te geven op de rapportages van de speciale rapporteur van de VN voor de vrijheid van godsdienst en geloof Dr. Heiner Bielefeldt. Dit is de taak van de IARF vertegenwoordigers bij de VN in Genève. Ze wonen in Zwitserland. Onze hoofdvertegenwoordiger is Morse Flores. Naast hem zijn Jean Claude Cantieni en Andreas Peter actief. Onlangs publiceerde het team een verklaring over minderheden en godsdienstvrijheid.

Wereldbeeld, mensbeeld, zelfbeeld. Godsbeelden en hun invloeden op ons en onze samenleving.

Keynote speech op de NLS Dialoogdag op donderdag 3
oktober 2013

Dr. Marien van den Boom

Een leerling stelde aan een joodse rabbi ooit de vraag: "Vroeger waren er mensen die God van aangezicht tot aangezicht zagen. Waarom zijn die er vandaag niet meer?" De rabbi antwoordde: "Omdat vandaag niemand zich meer zo diep wil bukken." Vroeger was het allemaal mooier, zo lijkt het verhaal te vertellen, als of de zon vaker scheen, en mensen vanzelfsprekend religieus waren. Nu lijkt het erop dat mensen religie niet meer nodig hebben.

Of is dat te simpel gezegd? Er is toch ook sprake van een wereldwijde herleving van religies?

Ik geloof of ik geloof niet. Maar waar geloven we dan in? Het is een prangende vraag, nu secularisatie en ontkerkelijking om zich heen grijpen. Kerksluiting is aan de orde van de dag. Wat is er aan de hand? Er is ook sprake van een wereldwijde herleving van religies: in de islamitische wereld een reformistische islam, in India herleving van hindoeïsme, in China herinterpretatie van confucianisme en boeddhisme, in Japan shintoïsme, boeddhisme en vele nieuwe religieuze bewegingen, en ga zo maar door. Religies in de 21e eeuw presenteren zich als een bonte waaier van het oneindige, in nieuwe, verrassende kleuringen en ongekende gestalten.

Waaier van het oneindige

Het institutionele christendom verzwakt en brokkelt af. Ook zij die de kerk loyaal blijven, maken een salto mortale in hun geloofsleven door, een sprong in het diepe waarbij vanzelfsprekendheden als een hiernamaals en een persoonlijke God op de helling staan (Linden, 2013). In de seculiere, in een verwereldlijkende samenleving is religie aan het verdwijnen uit de denk- en leefwereld van de moderne mens. Het beeld van de Middeleeuwen als was de kerk het centrum van de samenleving is reeds lang verdwenen. Religie en kerk verdwijnen naar de marge van de samenleving. Als men daags voor Pasen in een supermarkt vraagt naar de betekenis van paaseieren, laat het antwoord zich raden. Kerstgebruiken roepen nog wel herinneringen op.

Afscheid van de religie

Waar kom ik vandaan? Wat is de wereld die ons omgeeft? Wat is er in die oneindige kosmos? Is er ergens een stem die ons hoort? Nieuwe vragen naar de zin en betekenis van ons bestaan komen op nu de Voyager 1 na 36 jaar vliegen ons zonnestelsel heeft

verlaten en op weg is naar een oneindige verte, een grenzeloze ruimte met nog eens miljarden andere zonnestelsels. In elk zonnestelsel weer een oneindig aantal planeten. De ruimte, een oneindig heelal, een duizelingwekkende afstand, het stelt de mens voor heel nieuwe religieuze vragen.

Zonder geloof vaart niemand wel

Valt met het verzwakken van kerk en christendom ook de oriëntatie op religieuze vragen en waarden weg? Zonder geloof vaart niemand wel, zei de bekende theoloog Harry Kuitert vele jaren geleden. Wereldwijd verandert het gezicht van religie en levensbeschouwing ingrijpend, met name als gevolg van migratie en verstedelijking. De grootste stad in het gebied van Tokyo telt nu 37 miljoen inwoners (Demographia World Urban Areas, 2013). Het ontstaan van megacities en urbanisatie doet de religie veranderen. Onze samenleving, in het Westen, is in een proces van vele eeuwen gevormd door jodendom en christendom, maar ook door de islam, alhoewel daar velen niet aan willen. Nieuw is de snelheid waarmee andere denkbeelden en stromingen binnen komen. Binnen Nederland krijgen we te maken met een heel nieuw gamma aan opvattingen, waarden en normen. Urbanisatie doet het gezicht van religies diepgaand veranderen. Daarnaast doet zich een dubbele verandering van de samenleving voor, namelijk zowel secularisatie en ontkerkelijking, alsook de terugkeer van religie, onder andere de Islam veranderen de cultuur en de sociale cohesie van de samenleving (Donk, 2006).

Megacities en veranderende beelden

Religie, intolerantie en geweld Het is verbijsterend om te googelen met zoekwoorden als geweld en religie, moslims-christenen, om vast te stellen hoeveel religieus geïnspireerd

Tokyo in 2013

geweld valt op te tekenen. In de 18e en 19e eeuw groeide in Europa de gedachte dat de samenleving steeds verder vooruit zou gaan, altijd beter, gezonder, meer welvaart, meer vrede. Vooruitgangsgeloof als de religie van het meer, een geloof dat de samenleving zich naar steeds naar hogere stadia van volmaaktheid zou ontwikkelen, op weg naar de maakbaarheid van de samenleving en gedragen door het geloof in de menselijke rede zonder tussenkomst van religie. Dit vooruitgangsgeloof van de Verlichting wordt nu ingehaald door een opleven van radicale religieuze ideeën binnen de islamitische wereld, maar ook in andere godsdiensten. Intolerante en soms ook gewelddadige religieuze stromingen gedijen als nooit tevoren. Geweld en religie, de wereld levert een schrikbeeld aan gebeurtenissen, waarin religie en ideologieën als olie op het vuur zijn.

Van oecumene naar oikofobie

Die tijd van oecumene, op weg naar eenheid van kerken en religies, ligt achter ons. Diversiteit wordt als schadelijk gezien, en tolerantie jegens andersdenkenden wordt weggezet als oikofobie,

de angst voor het eigene. Een afkeer van geborgenheid, het willen stukmaken van het thuis, ofwel oikofobie is wat westerse elites drijft, zo verwoordt men in populistische hoek. Modernisme in de kunsten, multiculturalisme en het Europese project: ze komen er direct uit voort. Het zijn symptomen van een ziekelijke behoefte aan vervreemding en ontworteling. Het zijn slechts enkele stemmen van een diep gewortelde angst voor een grote wereld, de angst voor de wereld als global village en een oneindig universum. Deze angst voor een grote wereld vertaalt zich momenteel in de angst voor Europa, in de angst voor de islam, en er ontstaat een monsterverbond van mensen die zich tegen welke vorm van globalisering, ook globalisering op het niveau van de eenheid van religies, verzetten. Vele stemmen die het goddelijke ingrenzen binnen de omheining van natuur, cultuur, ras of ideologie. Het is het ongeloof van de intolerantie of zoals gezegd wordt bij de uitleg van de Korantekst over het gezicht van God (*wajh Allah*): de grootste zonde is *Ana khairun minhu*, ik ben mooier dan hij of zij, want ten diepste kan het gezicht van God zich tonen in het gezicht van de mens, elk mens.

Hier ben ik veilig

“De angst voor de barbaren dreigt ons barbaars te maken... De botsende beschavingen zouden zijn: de westerse democratieën

aan de ene, de islam aan de andere kant. Twee werelden, in hun historische, culturele en religieuze verschillen verstand en daardoor gedoemd met elkaar in conflict te raken, zo zegt de Frans-Bulgaarse filosoof Tzvetan Todorov. In de dorpsbiografie 'Hoe god verdween uit Jorwerd' beschrijft Geert Mak de oude dorpscultuur van een Fries dorp

waarin het vanzelfsprekend was dat mensen zich om elkaar bekommerden (Mak, 2001). Het is het verhaal van de boeren en het geld, van de kleine winkeliers en de oprukkende stad. Wat is er in de periode van 1945- 1995 in het dorp gebeurd toen de machines kwamen? Recentelijk blijkt Geert Mak in de 24e Herzberg-lezing in De Rode Hoed terug op de eeuw van zijn vader, zich afvragend waarom zo velen moeite hebben met Europa, moeite met een grote wereld. “Voor koning en vaderland” zo zegt hij - “kunnen we nog enig enthousiasme opbrengen, maar voor Europa is dat lastiger, misschien moeten we wel tot de erkenning komen dat mensen in deze grote wereld behoefte hebben aan een thuis. 'Erken de behoefte van mensen aan thuis,' want 'geen Jorwert zonder Brussel, geen Brussel zonder Jorwert' (<http://www.geertmak.nl>).

Gelijktijdigheid van ongelijkzijdigheden

We leven in een religieus landschap, getekend door de gelijktijdigheid van ongelijkzijdigheden. Verschillende levensbeschouwelijke stromingen, zoeken naar een good-old-time religie, de religie van de traditie zoals het ooit was tegenover religieeloosheid en secularisme, een land zonder kerkklok, synagoge en minaret, of op zijn minst een religieuze samenleving in het publieke domein en geloven achter de voordeur. Maar ook binnen de religies zelf doen zich verschillen voor. Een oplevende en zich versterkende islam, moslims die zich in onze samenlevingen duidelijk positioneren en voor een reformistische, zo niet strenge variant kiezen aan de ene kant en vrijzinnige moslims, voorbeeld de Turkse Alevieten aan de andere kant. Niet alleen religies zijn divers en verschillend van elkaar, maar ook binnen religies zelf zijn er grote verschillen.

Orthodoxe vormen van islam aan de ene kant en mystieke vormen van islam aan de andere kant, Koptische christenen in Egypte naast evangelicals in Indonesië, orthodoxe joden teruggetrokken

en opgesloten in de traditie van eeuwen naast joden die naar openheid en vernieuwing zoeken, afkalvende protestantse kerken naast de baptistengemeente in Drachten met meer dan 4.000 leden. De onderlinge verschillen binnen een religie, binnen het christendom, islam, hindoeïsme of welke religie ooit, zijn groot. Gelijkijdigheid van ongelijkijdigheden.

Secularisatie en de terugkeer van religie

Secularisatie is vooralsnog een verschijnsel in de westerse samenleving. In Noord- en Latijns Amerika, in Azië en Afrika is religie nog een belangrijk deel van de dagelijkse werkelijkheid. Werkgevers in Afrika proberen religie en zakelijkheid met elkaar te verbinden en voeren Ubuntu-management in. Ook in Azië ziet men dergelijke vormen ontstaan: Guanxi-management in China, Dharma-management in boeddhistische regio's. Steeds gaat het om de verbinding van religie en dagelijks leven.

En er is meer, in Nederland is de invloed van religie zich met de komst van grote groepen migranten aan het versterken, de samenleving is multi-etnisch, multireligieus geworden, Marokkanen, Turken, Surinamers, Afrikanen en Aziaten zijn naar ons land gekomen en nemen hun eigen geloofsovertuigingen en religieuze uitingen mee, vaak langs de lijnen van hun cultuur. Een tocht door de Bijlmer laat een bonte groep aan christelijke varianten zien. Daarmee zijn de islam en het hindoeïsme respectievelijk de tweede en derde godsdienst van ons land geworden. Mobiliteit van westerlingen voegt aan die religieuze diversiteit nog een eigen inkleuring toe. Oosterse godsdiensten, zen, yoga, enz., hebben het dagelijks leven, de voeding en het denken van veel Nederlanders ingrijpend veranderd. Diversiteit is in de samenleving en op de werkvloer een alledaagse ervaring geworden.

Godsdienst is een heel menselijke zaak. Dat was vroeger zo, en is

vandaag nog zo. Onze godsbeelden zijn ten diepste heel menselijke beelden. Goden lijken wel op mensen, op onze emoties, op onze trots, verdriet of overmoed. En er is niets nieuws onder de zon. Naar het beeld van de mens, zeggen hindoes, want in de oude geschriften worden 330 miljoen goden geteld.

Diversiteit en eenheid

Grote verschillen zijn er tussen religies onderling, jodendom, christendom en islam, een vraag die de filosoof Lessing bezig hield in de parabel van Nathan der Weise. Natan had een zegelring, maar voor zijn overlijden kregen de drie zonen alle drie een ring van hun vader. Lessing stelde zich de vraag wie de echte kinderen van Abraham zijn. Het verhaal eindigt met een open vraag, want de rechter schort het oordeel op tot het einde der tijden. Verschillen zijn er ook, tot op het bot toe, tussen hindoes en boeddhisten. Onze perceptie van een tolerant en vredelievend boeddhisme moet worden bijgesteld, kijkend naar het geweld in het boeddhistische Sri Lanka en Myanmar.

Terug naar diversiteit en tolerantie. Binnen elke religie is sprake van een grote diversiteit aan gebruiken, gewoonten, opvattingen en beelden. Als de Boeddha zou terugkeren in Japan, dan zou hij daar de oorspronkelijke vormen van het boeddhisme in Noord-India, waar het boeddhisme is ontstaan, niet herkennen. De

Boeddha van India en de Boeddha van Japan zijn vreemden voor elkaar.

Wijzen religies naar dezelfde bron?

Wijzen al die menselijke beelden in rituelen en symbolen naar dezelfde bron? Als hindoes spreken over de aarde als het lichaam van Krishna en christenen over de kerk als als het lichaam van Christus, is er dan geen enkel raakvlak? Een Indiase theoloog, Raymundo Panikkar, met een Spaanse katholieke moeder en een Indische hindoe-vader zei eens dat we moeten leren de aarde te zien, niet als van de mens, maar als gegeven aan de mens. Daartoe moeten we bergbeklimmer worden. Onderaan de berg denk je dat jouw berg de enige berg is die er toe doet, maar aangekomen aan de top van de berg ontdek je dat er andere bergtoppen zijn. Zo ook is het met de religie, we moeten kijken naar de diversiteit van religies als waren we bergbeklimmers. We moeten om de waarheid van andere religies te zien, leren omgaan met de eigen gevoelens, met meditatie en bezinning.

Diversiteit aan stemmen

Niet alleen zijn er vele religies en levensbeschouwingen in omloop, ook in de mens zelf huist een diversiteit aan levensbeschouwelijke waarden. Hoe zouden we dat kunnen schetsen, hoe voelt de mens zich in religieus opzicht, soms heel even? Wat is het doel van de religie, God kennen of jezelf kennen? Het is een veelheid aan stemmen die gelijktijdig, en soms met meer of minder helderheid in meer doortonen. Die stemmen zijn:

- De humanist in mij, ik heb religieuze antwoorden niet meer nodig voor de zingeving aan mijn dagelijks bestaan. Een godloze horizon is voldoende voor een zinvol bestaan.
- De mystieke mens in mij, want de waarheid die ik zoek, is diep in mij verscholen. Als God ooit ergens voor staat, dan is die ergens diep in de mens zelf te vinden, ik vind ergens in de diepte van mijn bestaan een onuitputtelijke bron.
- De esthetische mens in mij, die geniet van de schoonheid van het goddelijke in het design van een prachtige natuur, de mens die soms kan ervaren – in den beginne was er het woord, de dans, de muziek, ofwel in den beginne was er schoonheid, een ervaring die een diepe emotie in mij losmaakt.
- De twijfelaar in mij, ik heb een fundamentele twijfel, ik ben een agnost. Religieuze waarheid, God en hiernamaals, je kunt het niet bevestigen noch ontkennen, en wat rest is verwondering over het universum dat niet te vatten is en wat er te doen valt in het ondermaanse is op zijn minst geloven in de waardigheid en heiligheid van de mens, elk mens.
- De gelovige mens in mij, in eerbied luisterend en kijkend naar

alles wat er is gezegd en geschreven is, in heilige teksten, beelden en gezangen in verschillende religies. Er is immers meer dan wij kunnen bevatten, ook al geloof ik niet elke dag even sterk.

- De rotsvaste gelovige in mij, de traditie waarin ik sta is mij heilig. Ik geloof, in allerlei variaties en in verschillende toonaarden maar toch: ik geloof in een in de wereld werkende Schepper, een persoonlijke, levende God, een bondgenoot, in deze wereld, boven mij en naast mij, ook al weet ik dat zelf aan deze wereld vorm moet geven.

- De verwonderde mens in mij, het goddelijke in vele verschijningsvormen in de nabijheid om mij heen: als Kracht, Bron, Oerbron, Diepste Grond, het Zijn, Levensbron, Leven, Vuur, Licht, Mysterie, Gans An dere, de Heilige, Onnoembare, Onzienlijke, de Zich Verbergende, Barmhartige, Alwetende, Waarheid, Werkelijkheid. In deze verschijningsvormen ervaar ik dat de grootheid van het goddelijke samenvalt met de diepste oergrond van het universum – heel de wereld en alle mensen wereldwijd hebben daar deel aan, en dat ergens diep in mij ik een vonk van die oergrond kan ervaren.

- De verstandelijk gelovige in mij, met Einstein: ik ben een religieus ongelovige, de Eeuwige is niet te vinden in het getuigenis van een heilige bron (Thora, bijbel of Koran), niet te vinden in wat anderen over de Eeuwige gezegd hebben. Het goddelijke wordt gevonden door ons gezonde verstand, door te kijken naar het enorme raadsel van de schepping, en te ervaren hoe ingenieus het universum is vorm gegeven.

- De barmhartige mens in mij, geraakt door de lijdende mens, soms geraakt door Jezus, gedreven door een missie, op zoek naar waarheid en gerechtigheid. Ik geloof niet noodzakelijk in God zelf, in de beelden die me in de kerk worden aangereikt, maar Jezus' voorbeeld is voor mij heel belangrijk. Ook in andere

godsdiensten ontdek ik dit zoeken van zieners, profeten en mystici, gedreven mensen, mannen en vrouwen op zoek naar dankbaarheid, goedheid, heelheid en schoonheid van deze schepping.

- De ongelovig gelovige mens in mij, ook als God niet zou bestaan, dan toch geloof ik in de eigenschappen van de Eeuwige: liefde, barmhartigheid, ontferming, mededogen. Jongeren en ouderen die misschien wel niet geloven in de bekende zin van het woord, maar zich toch inzetten voor verwondering want veel gaat ons ver stand te boven, zoeken naar waarden in dit bestaan, vertroosting zoeken in heilige en minder heilige beelden als de crucifixion, de lachende boeddha, Mandela of Moeder Theresa, ervaringen die me helpen een uit weg te vinden uit eenzaamheid en angst, afgunst en haat, zinloosheid en doelloosheid en op weg naar mijn ware bestemming, onthechting aan en uitblussen van egoïstische verlangens, in harmonie geraken met de mens die ik ten diepste wil zijn, in verbondenheid met heel de schepping, met mensen en de natuur als levend wezen.

Het is een veelheid aan stemmen die in mij doortonen. Die mens van vandaag die vele stemmen hoort klinken, kan teksten op verschillende wijzen lezen, en misschien moeten we zeggen op wisselende wijzen lezen. Want de hindoe die Brahman zoekt in het universum, mag soms zeggen: brahman, de werkelijkheid die je zoekt, dat ben je zelf, *tat svam asi*. Moslims, joden en christenen, en velen van hen wonen in een intolerant en gewelddadig religieus landschap, hopen soms – tegen beter weten in - de geheiligde vallei te bereiken waar religies in een prachtige schakering van kleuren het landschap sieren. En heb je naaste lief als jezelf, en zoals een boeddhist zegt: de naaste liefhebben kan alleen als je jezelf lief hebt. Gelovigen die elkaar verrijken, op wisselende wijzen kijken en lezen want alleen dan wordt de aarde een oase waar elk mens een plaats heeft en waar goddelijk licht mensen en planten in die tuin ver warmt en verlicht.

Buigen en nieuwe gezichten zien Intolerantie en geweld in en tussen religies laat zien dat de vraag of we op weg zijn naar een 'clash of civilizations', een botsing tussen culturen, nog steeds relevant is (Huntington, 1996). Of is ontmoeting tussen religies en onderlinge verrijking de enige weg die we moeten gaan, verrijking door de relativiteit van de eigen levensbeschouwing onder ogen te zien, door zich voor de ander open te stellen en eigen beelden niet voor enig waar en absoluut te houden. Ondanks het opleven van religieus geïnspireerd geweld, zijn veel mensen niet meer op zoek naar de waarheid van de religie, als wel naar de praktische waarde van hun geloof, voor zich zelf en voor de samenleving, en daarin voelen velen zich aangetrokken tot meerdere tradities.

Misschien zou de rabbi in ons verhaal er nog aan hebben toegevoegd: gelukkig zijn er nog steeds mensen die gezichten van God zien. Gezichten van God zien op de wijze van: delf mijn gezicht op, maak mij mooi. Sinds enkele jaren rolt een wiel met daarin de drie religies jodendom, christendom en islam door dorpen en

steden vanuit Duitsland, over de Balkan, door Turkije naar Jeruzalem. Het wiel is een symbool van tolerantie en ontmoeting van religies, en is onderweg in dorpen en steden verwelkomd als de engel van de culturen. Een scholier zei dat de engel van de culturen ertoe bijdraagt dat deze drie religies elkaar zullen ontmoeten, daarnaast is er in het centrum van het wiel nog voldoende plaats voor alle andere mensen van deze aarde”

<http://www.engel-der-kulturen.de>

Het IARF Wereldcongres 2014. Een uitnodiging

An open invitation to become a Delegate Speaker at the 34th IARF World Congress in Birmingham (United Kingdom)

August 24th -27th, 2014

<http://iarf.net/announcement-of-34th-congress-2014/>

The International Association for Religious Freedom (IARF) wishes to inform you of its next quadrennial gathering, being held at the University of Birmingham UK in August next year (Sunday 24th to Wednesday 27th) and of our intention to accept suitable papers, workshop proposals or presentations from delegates on the theme “Challenges for Religious Freedom in the digital age”.

Abstracts with some content detail must be submitted for acceptance no later than Friday 14th February 2014, for our consideration and so that we may comply with the University of Birmingham’s external speaker regulations. Accepted papers, presentations and workshop reports may be eligible for inclusion, at the discretion of an editorial board, as chapters in a peer-reviewed anthology of proceedings to be published in 2015.

Our World Congress will consider how the last quarter-century’s paradigm-shifting leap in communicative power has shaped the encounter of beliefs, and will inform the ways in which it continues. Contributors are asked to address as much the advantages that have accrued for the struggle for freedom of belief, as the challenges that have arisen for it, in the output of the digital technologies that have revolutionized communication, relationships and identity in recent decades.

A number of sub-themes to guide delegate speakers have been approved by the Hosting Committee. These advisory sub-themes indicate areas of interest for IARF members and the need for

speakers to address both religious freedom and aspects of, or issues arising from, the digital age as related topics of prominence within their presentations:

- ‘The role of blogs and internet news agencies.’
- ‘Demands from the digital, and response from the religious.’
- ‘Online evangelism.’
- ‘Internet dating and interfaith marriage.’
- ‘Who are we talking to, avatars or trolls?’
- ‘The status of religious freedom within a national internet?’
- ‘Defending religious freedom from religious abuse.’
- ‘Boundaries of education without borders?’
- ‘International aid and virtual money.’

The IARF Hosting Committee and I will be honoured to consider all proposed delegate papers for presentation and discussion in our international multi-faith plenaries, seminars and workshops.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Amin-Evans', with a long, sweeping horizontal stroke at the end.

Shaykh Muhammad Amin-Evans,
Chair of the Congress Host Committee

Celebrating Diversity.

'Nun-sense.' Wijsheid van een Filippijnse non

At Ipenburg

Op dinsdag 3 december was Dr Mary John Mananzan, Benedictines, de hoofdspreker op het congress Celebrating Diversity van het Nijmeegse Instituut voor Missiologie (NIM). De lezing begon met een oefening Chigong en ze nodigde het publiek van docenten, studenten en vertegenwoordigers van missieorganisaties uit het met haar mee te doen, wat ze wat onwennig en lacherig deden. Haar openingsvraag was: 'Wat is het doel van het leven?' Haar antwoord was: 'Van het leven genieten!'

Ze kreeg een beurs om in Munster in Duitsland te studeren bij Karl Rahner. Ze woonde in een klooster. Ze kreeg de opdracht om een gang te dweilen en men legde haar uit hoe ze dat moest doen. Ze reageerde: 'Dat is een manier om een gang te dweilen. Maar er zijn ook andere manieren!' Cultuur is niet absoluut. Cultuur is gemaakt door mensen en kan door mensen ongedaan gemaakt worden. Mensen zeggen: 'Dat is onze cultuur. We hebben het al duizend jaar zo gedaan. Maar als we nu ontdekken dat zo'n oude gewoonte schadelijk is dan moeten we daarmee ophouden. Een voorbeeld daarvan is het besnijden van meisjes. We moeten bereid zijn om onze eigen cultuur onder kritiek te stellen. Zodat we op die manier aan anderen leren om hun cultuur te bekritisieren. Dat geldt ook voor religie. Er zijn veel gebruiken in religie die leiden tot discriminatie. Een voorbeeld ervan is dat Moslim vrouwen geen imam kunnen worden en katholieke vrouwen geen priester. We kunnen echter niet voor anderen spreken, ook al hebben we heel lang onder die mensen geleefd.

In de strijd voor democratie in de Filippijnen streden we zij aan zij met andersdenkenden tegen de staat van beleg. We hielden gemeenschappelijke communiediensten, die normaal gezien door het episcopaat verboden zouden zijn. Mijn stelregel is: 'Vraag geen

toestemming, zodat men het je ook niet kan weigeren.'

Ze leerde het Zen boeddhisme kennen tijdens haar studie linguïstische filosofie aan de Gregoriana Universiteit in Rome. Er is ene link naar vormen van christelijke spiritualiteit van meditatie en bezinning, zoals die van mystici als Johannes van het Kruis, Teresa van Avila en Meister Eckhart. Wanneer je in een tuin een pachtige diamant vindt dan ga je toch niet zeggen: 'Is het een katholieke diamant?' Natuurlijk niet! Stel dat iemand in een kleine afgesloten kist will even en dat hij dan de sleutel weggooit. Nee, zo moet je niet willen leven. Er is een ervaring van het mystieke eigen aan alle religies, met inbegrip van Tara en de Tantra meditatie. Meditatie is onverbrekkelijk verbonden met een betrokkenheid bij sociale rechtvaardigheid. Het een gaat niet zonder het andere.

Rampen worden door mensen gemaakt! Tyfoons worden niet door mensen gemaakt, maar de mensen hebben wel alle bomen gekapt zodat de klimaatverandering zijn werk kon doen. De international solidariteit na de tyfoon Yolanda in de Filippijnen was overweldigend. Het was bijna of je kon zeggen: 'Dood waar is je prikkel?' In de Eerste Wereld moeten we vooral strijden voor gerechtigheid in de Eerste Wereld. Ten diepste zijn we echter allemaal een. Dit is ook een inzicht van het boeddhisme. In waarheid zijn we niet gescheiden van elkaar. Dit is een mystiek idee wat in de christelijke traditie niet zo gangbaar is.

‘Life is ... dancing with the playful consciousness of God.’
In de pauze kocht ik haar autobiografie: NunSense, die ze met een glimlach van een persoonlijke opdracht voorzag.

Mary John Mananza is geboren in 1937 in Bayambang. In 1956, op 19 jarige leeftijd trad ze in in het klooster. In 1980 richtte ze de feministische organisatie Filipina op. Ze had de leiding van GABRIELA (General Assembly Binding Women for Reforms, Integrity, Equality, Leadership and Action), opgericht in 1984, na een demonstratie van 10.000 vrouwen tegen een demonstratieverbod van President Marcos. GABRIELA keert zich onder meer tegen vrouwenhandel. Sinds 2004 is GABRIELA als vrouwenpartij in het parlement vertegenwoordigd.

Demonstratie van GABRIELA in april 2013

Sr Mary John Mamanzan OSB, 2012. *NunSense. The Spiritual Journey of a Feminist Activist Nun*, Manilla: St Scholastica's College.

international association for

religious freedom

belief with integrity

VIGILANCE OVER THE HUMAN RIGHT TO FREEDOM OF BELIEF

De IARF is in 1900 opgericht met als doel om mensen te verenigen die zoeken naar 'de zuivere religie en de volmaakte vrijheid.' IARF is nu een wereldwijde gemeenschap van organisaties, groepen en individuen met een verschillende godsdienstige of levensbeschouwelijke achtergrond. De IARF strijdt voor het fundamentele recht op godsdienstvrijheid en bevordert begrip en respect tussen mensen uit verschillende godsdienstige tradities. Er zijn afdelingen in: Bahrein, Bangladesh, Canada, Duitsland, India, Ierland, Japan, Kenya, Nepal, Nederland, Pakistan, de Filippijnen, Sri Lanka, Thailand, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten.

IARF Nederland

Secretariaat: Paduaweg 65, 3734 GJ Den Dolder
tel: 030 2281777, e-mail: iarf-nlg.tre@xs4all.nl

Wordt lid! Maak € 30 over op rekening NL24 INGB 0000 0096 76 t.n.v. NLG IARF te Amsterdam. Ook giften zijn welkom. IARF Nederland heeft ANBI status. Giften zijn aftrekbaar voor de inkomstenbelasting.